

ձեռով բարակ բանով մը կցուած և դուրս բնկած, այս կենդանեաց կարգէն է օարդը : Ընդհանրապէս այն ձագերը՝ որոնք արգանդի մէջ կը դնուին՝ արեամբ կը անանին, իսկ հաւկիթի եղջուցով սնանող ձագերը՝ այն կենդանիներն են որոնց եղջիւրներն ու սկանչներն չեն տեսնուիր : Թէ այս և թէ փորէ դուրս արգանդի մէջ սնող տեսակները սովորապէս շատ մը ձագեր մէկէն կը ծնին, որով իրենց բազմանալուն համար նախասնամութեան անհուն գաղտնիք մը կը տերկայացնեն : Մարդուս, եզան, ոչխարի, ջորիի և այլն նման կենդանեաց գաղով՝ իրենց էջերը ունին : Ենդեան դերը լրացնող վերջիլիշեալ տղրուկներն ատեն ատեն կը կորնչին և կան սեռեր ալ որոնք ամենեկին տղրուկ չ'ունին, և էգերն ալ կամ՝ բոլորովին խմորէ զուրկ են, և կամ՝ այդ իրենց խմորը կրօայ հիւանդըլլալ, որպէս պառուս կենդանիները, Այդ գրկումէն և խմորի հիւանդութենէն մերթ ընդմերթ կենդանեաց զուգաւորութեան ապարդիւնութիւնը կը պատճառուի, բնութեան անհուն և անժառանգի օրինաց համեմատ : Բայց նախախնամութիւնը այս ամբողջեան առջէն առնելու համար չնորհալի միջոց մը ցոյց կուտայ մեզ, որ է աղօթք և դարման որոնց դուռը միշտ բաց է : Թնձոր մը ուտելով կայլի, և նոյն իսկ ռխտատեղիները յաճախելով ամբողջեն՝ փրկուիլ և զաւակներ ունենալ, մեր ըսածներուն մէջմէկ մեծ փաստեր են : Այս տեսակի դարմաններ անսոսոյ մէջ ևս կը գտնուի : Ընդհանրապէս կենդանեաց մէջ արուները էգերուն վրայ այն աս.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՎԵՐՈՒՄ

ՌՈՒՄԻԱ թէև վերջին պատերազմին յաղթանակը տարաւ, թէև իր նպատակին մասամբ իւրիք հասաւ, սակայն դեռ պատերազմին տխուր տեսարանին վարդապետը չգոցուած ներքին խռովութիւններու ահաւելի ասպարէզմը տեսաւ իր մէջ։ Այս արիւնդուշտ ասպարէզին ըմբիշներն են Նիշիլիսաններն ու Սոսիալիսանները, որ ինչպէս յայտնի է իրենց դադանի պարտականութիւններէն միջոցով յամեն կերպ ոճրի կը ձեռնարկեն։ Պաշտօնականներ կը պայտենեն, քաղաքներ և գիւղեր հրոյ ճարակ կընեն, սպաննալից յայտարարութիւններ կը հրատարակեն։ Կառավարութիւնը սաստիկ զգուշութիւններ ձեռք կ'առնու, ամենէ կարեւոր տեղեր պաշարման վիճակի տակ կը դնէ։ Սակայն Նիշիլիզմը զարմանալի արագութեամբ իր գործը կը շարունակէ, ամենահզօր տէրութեան մը մէջ երբէք չվճարիր իր ընթացքէն, կառավարութեան խտուածութիւններն ու հալածանքը որքան կը տեսնէ, այնքան տեսնելի կը կատարի աւելի յառաջ կընթանայ ոճրագործութեան մէջ։ Խորագով նահանգը, որ Լորիս Մեքիքոֆի կառավարութեան յանձնուած է, նորանոր խռովութեանց ասպարէզ մը կը գառնայ։ Անգլիական լրագրաց տնայնիքները թէ կայսերական կառավարութիւնը պահեստի զօրքերէն 125.000 հոգի կանանաւոր զօրաց իրենց վրայ աւելցունելու որոշում տուած է։ Արեւելեան Բուսիլիէն և Պալլադարիայէն իսկ բաղձաթիւ զօրաց դուռներ արդէն պատրաստուած ըլլալով ի Ռուսիա երթալ, թէև չգիտցուիր թէ ինչ նպատակաւ այսքան փոխաւորուած զօրքն պատրաստութիւնը կը ըլլան, հաւանական կը թուի առայժմ որ երկրին խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար ըլլայ։ Կայսերական կառավարութիւնը, Նիշիլիզմի և սոսիալիզմի բուն աղբիւրը գտնելու համար, Եւրոպայի նշանաւոր քաղաքները լրտեսներ պրկած է։ Ռուսիոյ աւելի տագնաւոր աղբիւրները Զախլեբիան է, վանդի այս կառավարութիւնը քաղաքական յանցապարտներն աղաատէն իր երկրին մէջ ընդունելէ զատ, զանոնք, կրկին ետ դարձունել իսկ չուզէր, և այժմ Ռուսիոյ յեղափոխականներէն մաս մը հոն ապաստանած են և ամենայն ազատութեամբ կ'ապրին։ Ռուս լրագրիքը Զախլեբիոյ այս ընթացքին դէմ բողոքելով այս սովորութեան բարձումը կամ գտնէ բարեփոխումը և սահմանափակութիւնը կը պահանջեն։

ՏԱՃԿԱՍՏԱՆ արդէն վերանորոգութեան ձեռք

տիճան հակում ու ցանկութիւն ունին, որոնց քով է գերուուն ունեցածը գրեթէ ոչինչ բան է։ Հաւերուն, բաղբերուն, ճանճերուն և ասոնց նման կենդանեաց գիւրութեամբ յանձնատուր ըլլալը, երեսի կալիւթներէ, ստէպ զաւակի սէրէ և գարնան ու աշնան եղանակներուն իւրենց կարծր անգամոց վրայ ջրային բորստութիւն մը (սուլու ու յուզ) երեւան գալէն ծաղում կ'առնու։ Նաեւ շան, առիւծի և տեսակ մը թռչնոց պէս կ'ապրէ երես և իրենց արուններուն վրայ յաղթութիւն տանող կենդանեաց էգերն իսկ զաւակի սէրէ և բորստութենէ գրգռեալ մերթ ընդ մերթ զուգաւորութեամբ կը բռնադատուին, և այս առիւծներէ զուրկ ատեններ իւրենց արունները ամենայն յուսահատութեամբ խելքը կենալու պարտաւոր են։ Վերը յիշուած բորստութեան նման վիճակը ինքիւրեն անհետ կը ըլլայ։

Շատ հաւանական է որ էգերու աղբաւոր ցանկութիւնը, այլեւայլ գրգռումներ կը տանայ այրեցեալ գոտոյ տակ։ Ինչպէս Ռուսիոյ մէջ տաք բաներու փաթեթներով և գրգռիչ կերակուրներ ուտելով կրնայ համեմատաբար հոգաւորանալ, սակայն Եւրոպայի ցանկութիւնը ինն է։ Եւրոպայի մէջ մտքով և թէ գիտութեամբ իմաստ մը չեմ կրնար արտադրել։ Թարմ և մատղաշ տուններուն կեղծ ուղեղով և բոյսերուն խղտելով, յետ այնորիկ յաղթեցուն ալ տապալում ձեռքերով խղտուածքին կամ ձեռքին մէջ տեղը պատուաստ զնանքին՝ անկոց և բոյսերուն ցիւղը ուղեղացնելու կը ձեռնարկեն։ Սոյն պատ-

նարկած է։ Հայաստանը շատ նահանգներու մէջ գործողութեան սկսուած է։ Ցանկալի է որ օգոստոս Սուլթանի արդարաւէր կամայ և բազմաշաղկապ համեմատ ամեն բան ըստ օրինի և արդարութեան կարգի և կանոնի տակ դուռէր։ Նախարարաց պատասխանատուութեան մասին արդէն նոր կանոնադիր շինուելու խօսք կար, այժմ Պօլսոյ լրագիր մը կըսէ թէ այս կանոնադիրը ամբողջանալով վեհ Սուլթանի պիտի ներկայացուի։ Յիշեալ կանոնադրութիւնը նախարարութեան պարտաւորութիւնը և պատասխանատուութիւնը սահմանելէ ետեւ, կը տրամադրէ որ երբ խեղդող մը մասին մեծամասնութիւնը որոշում տայ փոքրամասնութիւնն ալ պատասխանատուութենէ ազատ չըլլայ։ Իսկ եթէ չհաճի պատասխանատուութիւնը ընդունիլ, այն ատեն ստիպուի հրաժարիլ։ Այս կանոնը Եւրոպական տէրութեանց մէջ ի վաղուց կայ և գուցէ մեր տէրութեան մէջ պաշտօնէից անկարգութիւնը՝ այս դրութեան պակասութենէն յառաջ եկած ըլլայ։ Հետեւաբար աւելորդ է ըսել որ ասանկ նոր և օգտակար անօրինութեան մը ձեռնարկը խիստ գովելի սկզբունք մ'է Օսմանեան պետութեան համար։

ԱՆԳԼԻԱ Զուլուներու հետ բրած պատերազմին մէջ մերթ յաղթող հանդիսացաւ և մերթ յաղթուեցաւ, թէև տարակոյց չկայ թէ վերջապէս իր լուծին տակ պիտի աւելու այդ վայրենի ժողովուրդը։ Առայժմ լուծիւն տիրած է Զուլունսի մէջ։ Վերջին լրագիրը նոր տեղեկութիւններ չունին, բայց հեռագիրը կը ձանուցանեն թէ անգլիացիք Զուլունսի խորքերէ կը շարունակեն համար արագ պատրաստութիւններ կընեն, կառավարութիւնն ալ լորտ Զէլմֆորտի հրամանատարութեան տակ գտնուող բանակին օգնութիւն հասցունելը կը շարունակէ։ Անցեալները դէպի Բարեյուսոյ խելքը գացող առաջ արշարով և զօրով լեցուն փոխադիր չորքեաւ մը Ափրիկոյ եղբրը ցամաքին զարնուելով խորտակէր է, զօրականք փրկուէր են, բայց պաշար երէքը Բրիտանական զօրք թէև առայժմ Ափրիկայի հետ պատերազմի բըռնուած չէ, սակայն սահմանակից լեռանց վրայ բնակող ուրիշ ցեղեր զինքն անհանգիստ կընեն, որով բանակին հրամանատարը ստիպուած են մերթ ընդ մերթ անոնց վրայ յարձակում տալ։ Դեռ մօտեքս յիշեալ ցեղերէն մին, իր վերայ զրկուած քանի մը վաշտ անգլիական զօրաց վերայ յարձակելով սաստիկ կուռէ մը վերջը,

ուստին գործը կենդանեաց սեւին համար ալ իր օգտակար դերը կը խաղայ։ սակայն կենդանեաց վրայ պատուաստի փորձը խառնուրդ կընին։ տունկերու և բոյսերու պատուաստին նման անփոփոխ չմնար, այլ միայն այն ատեն երբ խառնածինները վերստին պատուաստուելով կամ հօր կամ մօրը կ'ելլէ այսինքն կողմը կը քաշէ, զոր օրինակ էնկիւրիի նոխաղը (քաղ) բնիկ կամ հասարակ այծի մը հետ եթէ զուգաւորենք, արդիւնքը խառնուրդ է, եթէ սա ալ նոխաղի հետ Բալթիկէն այն ատեն նոխաղ յառաջ կ'ուզայ։ Այսպէս նաեւ ճերմակ ու սև, երկայնահասակ ու կարճ, վատառողջ կամ քաջառողջ մարդկանց զուգաւորութենէ խառնածիններ և խառնածիններէն նման առ նման սեւեր կը սեւան։ Ահա ի ինչուստ տղեղ Սլավ կիներուն՝ վիրք, Չէրքէզ, Թաթար Հայ և Աւստրիացիներու հետ խառնուելով գեղեցիկացած ըլլալին Ռուսերու մէջ կող յուր, դեռ ևս այսպիսի օրինակներ շատ կան։ Օրհասը յամալաքայլ է, կանուխ չգար։ սակայն անոնց որք պիտի մեռնին շներէր։ բնագէտք զայս հիմ բունելով՝ օրհասի դէմ ճար ու ճարակ կը փնտռեն, սակայն ափսոս որ մինչև հիմա չեն գտած, վանդի կենաց պատճառ տուողը արևն է որ կերակուրներէ կը գոյնացայ։ Թէև միւս ըլլալու համար շնչառութեամբ քրտինքով մէղով և այլն կը մաքրուի, սակայն քանի որ երակներուն մէջ աղտեղութիւններ կը գիւղուին, քանի որ մարդս կը թալուր, տարին կ'առնու, մարտողութեան և ուրիշ գործարաններ կը հիւ-

անգլիացոց յաղթէր և զանոնք յետս ընկնէ։ Լու յաղթէր է։ Այսու ամենայնիւ բուն Ափրիկայի տանի գործոց մասին դեռ փոփոխութիւն մը չկայ։ Անգլիացիք գանգատ կը յայտնեն թէ Օսմանեան քաղաքականութեան նման Ափրիկայի տան ալ գործերը կ'երկարաձգէ։

Պիւմանիա ևս լուծութիւն կը պահէ դեռ, Հնդկաստանի անգլ. կառավարութիւնը պահ պանդական գիրքը պահելով Պիւմանիոյ թագաւորին բանեք ընթացքին կը պահուի։

ՅԻՄԱՆԱՍ Գեռ հանգստեամ չէ պաշտօնէից փոփոխութեան մասին ունեցած տողնալէն։ Մայիս 10 (Ն. Տ.) թուականու Բարիկէն հասած հեռագիր մը կըսէ թէ պաշտօնէից մէջ տեղան համաձայնութիւն կենալուն հաճաք կը կարծուի թէ պիտի համարին։ Կ. Պօլսոյ դեսպան Մ. Ֆուրիէ, հարաբարակութեամբ ետեւ նախադաս Մ. Ֆուրիէ կը վերէ հետ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած ըլլալուն համար, լուր տարածուած է թէ Մ. վատիկի մի տեղ տարտրին գործոց պաշտօնէից ըլլալ առաջնորդուած է, սակայն Ֆուրիէի Պօլսոյ միտքը, կըսէ Գաղղիերէն թերթ մը, անհրաժեշտ է յանի որ Կ. Պօլսոյ դեսպանութեան ինչ ատորմանի հարկաւորութիւն ունենալը կը մտածեմք։ . . . Ամեն Բէօլէքի Մայիս 11 (Ն. Տ.) թուով հեռագիր մը լուր կուտայ, թէ Թաւրիոյ յայտնուած է որ պաշտօնէութեան մէջ եղած անհամաձայնութիւնը լոկ աստիկանութեան կարգ տարութեան և խոր հրգարանաց ի Բարիկէ փոխադրուելուն վրայ է և թէ ուրիշ գործոց մասին համաձայն է։ Զախլապմեան վերջին բաժնին նախագահ Մ. Գէլմանսոյ այսօրուան (Մայիս 11) ըրած ատենախոսութեան մէջ իր բնօրինակը կը յայտնէ, և կառավարութեան ընթացքը խառն քննելէ ետեւ կըսէ որ հասարակապետականաց մէջ վեճ չյարուցանելու համար հարկ է որ կառավարութիւնը նոցա ճշմարիտ քաղաքականութեան հետեւի։

ԻՄԱՆԻԱ իր անքուն հակողութիւնը Ա. տրիպ քաղաքականութեան վրայ գործուցած է, ինչպէս սա ալ իրեն։ Աւստրիոյ լուծէն աղտուռէն ի վեր իր ալիս ամեն նշանաւոր գործն եղած է Հաւիլի դրուումը։ Զօրագետ կողմ պալտի, պատերազմի և ազատութեան այս դիւցաղունը, դեռ մօտ օրերու կ'սկսի Եւրոպայի մէջ խօսակցութեան տարակոյց եղած է։ Հաւանակ իր ծերութեան և հիւանդոտ վիճակին այս արի և անվատ անձը նորանոր և մեծամեծ նպատակներ իրագործելու վրայ է։

Ժին կըմալին, և երբ այդ գործարանները երկտասարդ վիճակին մէջ զանոնք փոխանակ կողք դուրելու որեւէ կերպ խառնէ, տեսելու և խմելու մասին անուշադիր փարտի, կը հիւանդացանայ և հաճապ կը պալով օրհասը կը շատուի և որ անգլիէպ է։

Պօլսոյի Ռասիմ անուն դիւանականին ասոր նման շատ մը խորհրդածութիւնները օրէ օր ի լոյս կ'ընծային Թէրէֆէօլ Հապիֆալ լրագրոյն միջոցաւ որոնց օգուտն և մարդուս մտածութեան վրայ ինչ կերպ աղբիւրութիւն ունենալին հաճախեալ հարկ մը չենք տեսներ։ վանդի մեր ողջամիտ հասարակութեան արդէն ծանօթ է այսպիսի գրուածոց արժէքը։ Կըմալ միայն մեզ խոստովանիլ թէ տաճիկերէնի մէջ կը զբոսնանային այսօր այնպիսի ընտիր աշխատութիւններ գրուածներ, մտային կրթութեան վերաբերեալ յորինուածներ որոնք մեզի անձանօթ մնացած են և սոսր պատճառը այն է որ մենք քաղաքականութեան շիտակ շիտակ հասնիլ կը խափաքինք առանց այդ ճամբուն այս կամանդին քաղաքակրթութեան տանողը դէպի նպատակ հասնելու ծառայող անմիջական պարագայներու վրայ աչքերնի դարձնելու։

Հետեւաբար մտածելով որ աշխարհիս մէջ ամեն բան իր մասնաւոր օգուտն ունի դէպի ընդհանուրն, Բասիմի այս խորհրդածութիւնը ընդհանրացի, ասիկէ ետքն ալ օգտակար բաներ ձեռքս սնցած ատեն ի հայ փոխել խառնա նալով։

Իզմիր, 5 Մայիս 1979

Մէկ կողմանէ իտալիոյ հասարակականութիւնը և միւս կողմանէ Աւստրիոյ ձեռքը մնալով իրաւական երկիրները դրաւելու փորձն է պատուութեան այս արի ակոյեանին բոլոր խորհուրդը : Առաջին նպատակը , այսինքն իտալիան հասարակականութեան յեղաշրջելու փորձը թէ և կանխաձայն է , այսինքն իտալական ժողովուրդը զեռ անվարժ է կառավարութեան այդ ձեռք , սակայն այդ սկզբնաւոր երկրին մէջ տարածելու խորհուրդը անզուգական է : Գալով երկրորդ նպատակին , կարկաղալի իտալական ժողովուրդը զինելու և ասոր համար մէկ միջոցն է հրազենը , զորով համար հանգանակութեան բանալ արդար է : Այս լուրը հերքելու զամեն իտալական րոպէի , և կ'երեւի թէ Աւստրիա՝ կարկաղալի այս նպատակէն վրդովելով իտալական կառավարութեան նոթ մը զրկած է , թէ եթէ կարկաղալի տղատութեան տրուի այս գործին ձեռնարկութեան , ինքն այլ իտալիոյ սահմանները գործ ի ինքնուրու պիտի ստիպուի : Այս լուրը եթէ ստուգութեան ալ չունենայ , կաւկած չկայ երբեք , որ կարկաղալի այսպիսի նպատակ մը պարտաւորութեամբ կամ գոնէ ձեռնարկելու համար մինչև յիշատակ :

Ա.Մ.Ա.Ի.Ա. լուի մնչիկ իր պիտուորական զօրութեանը կրկնապատկելու կ'աշխատի : Ասկէ զատ երկրին կամ ժողովրդեան հարստութեան համար նորանոր աղբւրներ հնարելու կը ճգնի : Արքայապետութեան փորձէն և փորձաշին Կըլ-խատուէն ի վեր ստիպուի մը քիչ շատ լուր կեանալու ստիպուեցաւ : Պիզանք իշխանը սկսած է մարտային և կալուածական վերանորոգութեանց ձեռնարկել , աօր ոչ թէ միայն տէրութեան , այլ համանգամայն ամբողջ երկրին բարեկաւարութեան և արոյց բաշխումին հաւատարմութեան և արգարութեան պիտի ծառայէ : «Տէրութեան պէտք եղածէն աւելի եկամուտ չենք ուզեր , կըսէ իշխանը , կուզեմք անանկ աղբիւրներու գիծել որով կարելի ըլլայ արոյց ծանրութեանը թեթեւեցունել :

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Տարիներէ ի վեր ծագած համաշխարհական խրատմաներու մէջ , որոյ Հայ ազգն ալ մասնակցեցաւ զանազան իրաւունք և շնորհք ստանալու , իրեն համար ամենէ շահեկանն եղաւ Արաբական ընկերութեան ամուսնու ու խրատմանը : Մինչդեռ Պերսիոյ գոնիքէի ճարտար յօդուածը Հայաստանի հայերուն կեանքը և ինչքը պահպանելու ուրուագիծը կը պատրաստէ , միւս կողմէ յիշեալ ընկերութեան անոնց ստուսնական , քաղաքակրթական և բարոյական սկզբունքը հիմնելու գաղափարը կը տածէ , և գործադրութեան կը սկսի : Ինչ աւելի վսեմ գործ կը ընայ ըլլալ ազգասիրութեան շրջանին մէջ : Այս երկու երևոյթները , այսինքն գոնիքի ծանօթ յօդուածը և ինչքոյ նիւթ ընկերութեանը , անչեղի համբով աշուտեան իրկարտօմին Հայաստանի շինութեան գործին մէջ : Առաջինին գործադրութեանը մեծ մասամբ Տէրութեանց քաղաքական յարաբերութիւններու բերմունքէն կամ լու է ըսել , հայերու բարի բողոքէն կախումն ունի , իսկ երկրորդը ուղղակի ընկերութեան հաստատամտութեանն և սրտապինդ ազգասիրութեանն կախումն ունի : Թող ներուի մեզ այժմ Հայաստանը մանուկի մը նմանցունել որոյ սանտուն ծանօթ յօդուածն է , դաստիարակին ալ ծանօթ ընկերութեանը : Այսինքն մարմինը կամ նիւթական գոյութեանը քաղաքականութեան , հոգին կամ բարոյական գոյութեանն ալ հայերուն ձեռքն է : Մին և միւսը փոխադարձաբար պարտաւոր են մանուկին զոր պայման : Հոս կէտ մը կայ գիտելու որ եթէ սանտուն պարտաւորութիւնը հային ձեռքը չէ գործադարար , գոնէ գաստիարակինը գործադրել տալը իսպառ իրմէ կախումն ունի : Ուստի հազար շնորհակալութիւն այն հայերուն որք յղացան այսպիսի ընկերութեան մը հիմնադրութեանը , նաև անոնց որք անխոնջ փայլով

չանի միշտ կ'օգնեն կըմխիթարեն և այդ դաստիարակը կը քաջալերեն իր ստանձնած պարտաւորութիւններուն մէջ :

Ռուսաստանի մեր ազնիւ ազգակիցը բարձր իզլուէ կը պանծան ազգաշինութեան այս վսեմ գործին մէջ , նոցա կը պարտաւորուին մասնաւորապէս մեծամեծ շնորհակալութիւններ , որոնք իրենց բնատուր ազգասիրութեամբ ամեն պարագայի մէջ գիտեն և կըսիրեն իրենց արեւակիցներու օգնել : Ձեռք պատահած ստուգիւ Մշակ և Մշակ-Հայաստան լրագրաց գոնէ մէկ թիւը միայն , որոյ մէջ Արարատեան ընկերութեան նպատակը , հանգանակութեան մը , հաւաքուած գումարի նշանակութիւնն մը չկենայ : Ռուսաստանի հայաբնակ քաղաքացի և զիւրոյց ամեն դասի և ամեն կարգի Հայ նպատաւոր եղած է և հետզհետէ կը ըլլայ այն ազգաշին և փրկարար ընկերութեան : Զորապետ , մեծամեծ , հարուստ , աղքատ հետզհետէ արձագանք կուտան իրարու իտեց առատ և օրհնեալ նուէրներով : Գալորդը , վաճառատունը , աղքատիկ յարկը իրենց գումարները կը բանան Արարատեան ընկերութեան — Հայաստանի վերաշինութեան — վարժապետ և աշակերտ համակամ և համագիտակցին և սիրտերին կընուիրեն Տաճկաստանի եղբայրներուն ազնիւ նպատակին օգնելու համար : Բուն Ռուսացին իսկ այդ պատիւը կընէ հային , իւր բաժինը կուտայ աշխարհաշինութեան բարձրագոյն նպատակը գովելով :

Այս ամեն քաղցր մխիթարութիւններով լի երբ հեղ մը իզմիրի և գրեթէ Տաճկաստանի շատ հայերու անտարբերութեանը միտքի բնիս կուգայ , երբ կը տեսնեմք որ համաշխարհական խրատմաներու մէջ այս ամենէ չնչ եղողին ձայնը մինչև Ռուսաստան կը լսուի , և մենք խուլ կը կենամք իրաւամբ ամօթոյ պիտի դատապարտուինք և ուստի ձայն եղբայրց առջն :

Տէրէ Նիւ-Լ րոպէն հաճութեամբ կ'առնունք հետեւեալը որ ճշգրիտ նկարագիր մ'է Բաղրեան վսեմա թաղար փառանքի արժանեաց :

Մեր եղբայրութիւնը կը գրէ :
Եգիպտական Միթիլեոյ թերթը Մարտ 6 թուով հետեւեալը կ'իմացնէ : «Ուրախ ենք յայտնել որ բարեբաղդաբար յաջողած են այն բանակցութիւնները որ բաւական առեւնէ ի վեր Աղէքսանդրիոյ և Գահիլէի մէջ տեղի կ'ունենային վսեմա Բաղրեան թաղար փառան Աղէքսանդրիոյ մէջ Պետական ստացումաճոց վերատեսուչ և գործակալ կարգելու համար :

«Ամեն անոնք որ սոյն նշանուոր պաշտօնէին իրեն յանձնուած զանազան պաշտօններու մէջ ցոյց տուած յաջողակութիւնը և առաջնորդ գիտեն , հաճութեամբ պիտի նկատեն սոյն գերազանց ընտրութիւնը՝ զոր այս կարևոր երկրին վարիչը ի գործ գրին »

Սոյն ընտրութեան մասին Եգիպտական պաշտօնական թերթին խորհրդածութիւնները ճշմարտութեան յայտարարութիւններ են և հաճութեամբ ընդունուած են Եգիպտոսի զանազան Եւրոպական տուններէ : Ռոյիլտի փոխառութեան արժէտեարք կընան հանդիստ ըլլալ թէ իրենց Աղէքսանդրիոյ նկատող շահերը պատուաւոր ձեռքբերու յանձնուած են : Պարոնայք Ռուսէ և Պոլթերոն բարեբաղդ են որ Գահիլէի մէջ տեսուչ և գործակալ մը կը գտնուի վերին Եգիպտոսի համար հաւատարմապէս կարող և սիրեցեալ վսեմ Բաղրեան փառան Նման , որ ստորին Եգիպտոսի մէջ սոյն պաշտօնին գլուխ անցած է : Աւելորդ է նախատեսել որ Եգիպտական արժէթուղթերը քանի մը տարուան մէջ պիտի վճարուին : Վսեմ Բաղրեան փառան աշխատութեամբ և պատուաւոր կերպիւ ընդարձակ հարստութեան մի տէր ըլլալով իւր այս նոր պաշտօնը անձնուէր աշխատութիւն մի կը նշանակէ : Վսեմ Բաղրեան փառան ընդարձակ ծանօթութիւն ունի ամբողջ երկրին հանգամանաց վրայ և կը խօսի Հայերէն , Արաբիէն , Տաճկերէն , Գաղղիարէն , Յունարէն և իտալերէն : Բաճախ Եգիպտոսի մէջ պաշտօնական նոր ընտրութիւնը երկրին աւելի վստահ կը հասցնեն քան թէ օգուտ , վստիկ , այնպիսի անձինք

կ'ընտրուին որ երկրիս և նորա բնակչաց ընդուն իսպառ անձանթ են : Հետեւաբար և չեն կրնար հեղինակութիւն ստանալ այնպիսի ժողովրդեան մի վրայ որոնք իրենք բացարձակ օտարական են : Այսպիսի պաշտօնեայի անմիջապէս ձեռնարկներ և գաղափարներ որք թէ և Եւրոպիոյ հաճելի կընան ըլլալ բայց և այնպէս անգործագրելի են Ներքոսի ափանց համար :

Վսեմ Բաղրեան փառան ստորին Եգիպտոսի վրայ վերատեսուչ և գործակալ ընտրուելով կը կատարուի այն ընդհանուր փառաքը որով կը խնդրուէր բնիկ ընտրեալ գոյն և կորող տալանդը վերջերս յանձնուած երկիրներու մատակորարութեան համար :

Տէրէ Նիւ-Լ 27 Մարտ 1879

ԴԱՏԱԿԱՆ

Ի վաղուց անտի բաղմամբիւ հայերու վերաբերեալ Չարլէս Գրեյի գրութիւնը (արստ) , այս անգամ Տաճկական Ռուսմական յանձնաժողովի (մէարիֆ Կոմիտեան) նախագահ Լ.Վիլիս զատէ Հ. Մէհմէտ Էֆենտի յիշեալ յանձնաժողովոյ կողմանէ գրուել ուղած և արդէն գետնին վրայ պատ կանգնելու սկսած ըլլալով , Հայերու կողմանէ , ընդ փոխանորդութեամբ Կորապետ Էֆենտի Ստեփանեան և Յարութիւն Էֆ. Հարոնեան փատտափաններու , դատ բացուած և ըստ այնմ տեղի ունեցած առաջին դատաբանութեան (մուհաքէմէ) նկարագրութիւնը արժան գատեցինք համառօտիւ նկարագրել , նկատելով որ սոյն դատին յաջող վստահութիւն , որ շատ յուսալի է , ազգային մեծ շահ մը պաշտպանած պիտի ըլլայ :

ՆԱԽԱԳԱՏ ՍՏԵՍՆ(1)

Նիսպ առաջին

Հինգաբլի , 3 Մայիս 1879

Ստիտ Էֆենտի (փոխանորդ Լ.Վիլիստի) — Փոխանորդ Էֆենտիներու ներկայացուցած փոխանորդագիրը տնքնդուեցի է , վստիկ դատախազներու ստորագրութիւնը փոխանակ պաշտօնական դատարանէ մը վստեւ բացուած ըլլալով : Հայոց ազգային կիւրք կը կրէ :

Կարապետ Էֆենտի — Մեր փոխանորդագիրը ըստ օրինի ընդունելի է , որովհետեւ , եթէ ոչ պաշտօնական դատարանէ մը , գոնէ Տէրութեան կողմէ առանձնաշնորհեալ և պաշտ. ժողովի մը կը ըլլալ վստեւ բացուէ , զոր ժողովը առանց ընդդիմութեան ընդունելու պարտաւոր է , սո միակ թէթեամբ որ յիշեալ կիւրք վստեւ բացուելու իրաւասութիւնը անվճար ոչտր է պահել :

Ժողովը կ'ս ժամու չափ գաղտնի խորհրդակցելէ ետե (թէ Էֆենտի) ազգ. կը ըլլալ վստեւ բացուէ և ըստ այնմ փոխանորդագիրն ընդունելի լինելուն որոշումը կը հաղորդէ : Ուստի աղերսագիրը կը կարգացուի :

Կրպ. Էֆ. — Աղերսագիրն պարբերութիւնը կը կրէ և ետե կը յուսուցուի : Լ.Վիլիս զատէ Մ. Էֆենտի պահանջու գետնը գրաւելու մտք չորս կողմէ պատ քաշելու սկսած է , ուստի յիշեալ Էֆ. ի ըրածը ինչպիսի որ անիրաւութիւն նոյնպէս նաև բռնաւորութիւն մ'է . . .

Հայապահ — Բանաւոր բողոք մի արտայայտէք , մի մոռնաք մեզմ լեզու գործածելը , ժողովը չը կամիր ուշադիր լինել պաշտիս արտայայտութեանց :

Կրպ. Էֆ. — Ժողովը իրաւունք ունի , վստիկ խնդրոյն արտամութեան գեռ նոր կը լսինք , իսկ մեր գործածած այս բաւը ըստ թիւթ և պիտի գտնէ Մէհմէտ Էֆ. ի արտայայտութեանն աւել զոր պիտի յիշեմք ժամանակին և ըստ կորիւն . . . : Այսինքն : Լսինք թէ : Մէհմէտ Էֆ. մեր իրաւունքը , գետնը , գրուել սկսած է , արդ մեր գատը իրեն այս ձեռնարկութեան արգելումն և դատական ծախուց և վնասուց հատուցման պահանջման վրայ կը խոստանայ :

Սայիտ Էֆ. — Հայո , դատախազ իրենց աղերսագիրն մէջ կը խոստովանին թէ ծանօթ գետնը առկա առջ Սպարթական Զաղոր Էֆենտիի ծախած են , հետեւաբար այս մասին զատ վստեւ իրաւունք մը չեն կրնար ունենալ : Երկրորդ , գետնը վազի ըլլալուն , և դատախազ հոս գիմիկ առաջ Երկրի դատարանը եկած և դատարանութիւն մը սկսած ըլլանուն և գործն ալ արդէն Երկրի վերաբերելուն համար , նոցա ներկայացուցած աղերսագիրն մերժումը և դատը Երկրի յանձնուելու որոշումը կը խնդրեն :

Կրպ. Էֆ. — Աղերսագիրն մէջ , զոր մեր գրած չեմք գործադարար , պահանջուած գետնին վրայ գործանոց մը չընուելու և ասոր հետեւ չեմք Հայոց հիւանդանոցի

(1) Մանքիսի իսթիտայի :

